

НАГРАДЕ „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ“
ЗА ЖИВОТНО ДЕЛО ЗА 2019. ГОДИНУ
Проф. др Светомир Бојанин

Инспирисана Доситејевим наравоученијем „ Од добрих ћеш се добру научити, ако ли се међу зле помешаш изгубићеш и оно што имаш ума...“, с усхићењем и великим задовољством могу рећи да смо ми који смо имали част и привилегију да радимо са професором Бојанином могли много од њега да научимо. Лекар, психијатар, па и дечији писац, човек са огромним искуством у педагошко-психолошкој теорији и пракси, а увек савремен. Својом посвећеношћу детету и његовом здравом развоју он још једном оправдава и потврђује осведочене истине: „Дете је отац човека“ и „Детињство је родитељ човекове личности“. Генерације стручњака у области дечије психијатрије, специјалне педагогије, логопедије и сродних струка своја прва професионална искуства стицала су уз професора Светомира Бојанина. Његова успешна каријера лекара и наставника сразмерна је квалитету односа који је остварио са свима нама укљученим у психијатрију.

Кратко ћу се осврнути на богату биографију: др Светомир Бојанин, дечији психијатар, рођен је 1932. године у Болману, у Барањи. Рођен је из брака трговца и учитељице, учио школу и студирао и, како сам уме скромно да каже, као дете и као мали се није ни по чему истицао. Своју каријеру дечијег психијатра започео је у Институту за ментално здравље од самог његовог оснивања (1963. год) радом на Одељењу за децу и омладину. Стручно се усавршавао у Паризу на Институту за ментално здравље којим је руководио проф. Лебовиси, и у Психолошкој лабораторији Анри Русел при Психијатријској болници Света Ана, којом је руководио проф. Зазо. Ово стручно усавршавање је значајно утицало на његово даље усмерење ка психотерапији, неуропсихологији и психијатрији у заједници.

Током свога рада у Институту основао је две нове организационе јединице за децу:

а) Одсек за свеобухватну психијатријску заштиту деце и омладине на територији општине Стари град – 1973. године и б) Дневну болницу за децу - 1985. године.

Стручна јавност га познаје, поред осталог, и као професора који је увео предмет неуропсихологија на Универзитет у Београду и предавао га на

Дефектолошком и Медицинском факултету. Аутор је и коаутор два универзитетска уџбеника и више стручних монографија из области психијатрије развојног доба. Шира јавност га је упознала као аутора књиге “Школа као болест” (1991.) у којој је исказао своје ставове о неприкладном односу савремене школе према менталном здрављу деце и омладине која их похађа. После анализе промена у овој области протеклих десет година, и увида да се криза савремене школе убрзано продубљује, професор Бојанин у књизи “Тајна школе”, као одговор на овај изазов, представља широј јавности један модел школе каква би она требала да буде, као и целовиту анализу стања у савременом, пре свега домаћем, школству. Он сматра да је у садашњем тренутку неопходно развијати ваннаставне активности у школи и тиме ову институцију учинити средиштем друштвеног живота ученика који је похађају. Професор Бојанин је у област психијатрије деце и омладине унео читав низ новина: социјално-психијатријски приступ у психијатрији развојног доба, стручну област "Реедукација психомоторике" или "Третман покретом", указао је на област дисхармоничног развоја и описао клиничку слику "развојне конструктивне диспраксије", а у пољу рада са децом са аутизмом поставио је темеље савременог приступа.

Дневна болница за децу у Институту за ментално здравље (ИМЗ) у Београду од 2012. године носи име нашег чувеног дечијег психијатра проф. др Светомира Бојанина. Ова болница намењена је дијагностици и третману деце узраста од 3 до 12 година која имају проблем са сложеним развојним и емоционалним проблемима.

Проф. др Светомир Бојанин је након пензионисања на Институту за ментално здравље и на Дефектолошком факултету (1998) наставио да сарађује са колегама из других установа. Од оснивања је члан једне од најстаријих невладиних организација "Помоћ породици" где је председник стручног савета и консултант за рани развој. Као предавач и реализатор стручног усавршавања о тешкоћама у учењу и даље је ангажован у организацији "Помоћ породици" која је регистрована за делатност образовања. Професор Бојанин је годинама активан и у пољу хуманитарно-милосрдног рада па са тим циљем своје стручне савете пружа и у Православном пастирско-саветодавном центру Српске православне цркве, Архиепископије београдско-карловачке.

О раду и делу проф. Др Светомира Бојанина можемо се упознати кроз његове радове, књиге, уџбенике, интервјуе, радо је виђен гост у медијима, још увек активан, са непресахлим ентузијазмом и радним еланом, спреман да помогне онима који помоћ траже. Написао је следеће књиге:

1. *Заштита и унапређење менталног здравља у друштвеној заједници*, (П. Каличанин, С. Бојанин), Београд, ИМЗ, 1975.
2. *Неуропсихологија развојног доба и општи реедукативни метод*, (универзитетски уџбеник), Панчево, Привредна штампа, 1979, 228.
3. *Васпитно-образовни поступак у светлу менталне хигијене*, Београд, Настава и васпитање, бр. 2, 1982.
4. *Приручник за процену психомоторног развоја предшколске деце*, Београд, ИМЗ, 1984.
5. *Неуропсихологија развојног доба и општи реедукативни метод*, (универзитетски уџбеник), Београд, ЗУНС, 1985, 442.
6. *Социјална психијатрија развојног доба*, (С. Бојанин, К. Радуловић), Београд, Научна књига, 1988, 332.
7. *Деца и млади у рату и избеглиштву*, (С. Бојанин и сарадници), Београд, ИМЗ, 1992.
8. *Духовност, психијатрија и млади*, Београд, Научна књига, 1994, 154.
9. *Аутизам*, (С. Бојанин и сарадници), Београд, Завет, 1997.
10. *Аутизам данас*, (С. Бојанин, Џ. Пијашо, Н. Глумбић), Београд, ЗУНС, 2001, 275.
11. *Оглед о самосвести*, Београда, Знамен, 1999, 228.
12. *Школа као болест*, (I издање 1990, II, 1991, III, Плави круг, 2013, IV, Помоћ породици, 2017).
13. *Тајна школе*, (I издање Нови Сад, СОШ „М. Петровић“, 2002, 240, II, Београдска Архиепископија, Одбор за верску наставу, 2016, 272).
14. *Под дрветом сазнања добра и зла*, Бања Лука, Видици, 2008, 126.
15. *Гордијев чвор младости*, Врњци - Ковиљ, 2009, 247.
16. *Велика забуна или криза психијатријске мисли*, Београд, Конрас, 2011, 301.

17. *Волети али како, Основе савремене психотерапије*, Београд, Конрас, 2013, 694.
18. *Четири есеја о доброти*, Београд, Конрас, 2014, 261.
19. *Психијатрија развојног доба*, (С. Бојанин, Смиљка Поповић Деушић и сарадници), Београд, ИМЗ, 2012, 584.
20. *Третман покретом и саветовање*, Београд, Помоћ породици, 2015, 190.
21. *Мала хрестоматија о новој психотерапији*, Београд, Помоћ породици, 2015, 188.
22. *Зашто слаб успех у школи*, Београд, Помоћ породици, 2018, 305.
23. *Пријатељски разговори дечијег психијатра са родитељима и васпитачима*, Београд, Помоћ породици, 2019, 211.
24. *Зашто постоје тешкоће у учењу математике?*, Београд, Архимедес, 2002, 64

Мени омиљена књига професора Бојанина је **Волети али како - Основе савремене психотерапије** јер се пита „а шта је с љубављу?“ Као велики зналац људске душе вешто нас је намамио кроз провокативни наслов, а то је како да волимо, и онда нас је оставио само на разумевању цитирајући Ничеа да *ко зна зашто живи, поднеће и како живи*. Треба имати снаге, мудрости, искуства да се истраје у бављењу идејама којима се Професор бави више од пола века. Запањујућа је његова радозналост, смелост којом као прави мислилац и учитељ, уз богато практично искуство, редефинише конвенционалне термине и језик. Он сматра да се идеја о психотерапији јавља као потреба за саморазумевањем у виду самопознања те да се човек може ослободити патње и немира тек када се подсети на забораве моралних закона у себи. И смело даје упутство како волети...“некада прво заволимо, а потом образлажемо и проучавамо, објашњавамо то што већ унапред волимо: а некада прво обавимо анализу и увид, а потом, то учено почињемо и да волимо“.

Бити добар психотерапеут свом пацијету значи бити слушалац с радозналошћу, који уздржано додаје и побуђује његову пажњу за проблем

који га тишти - „бити учитељ другом не значи показати свом ученику амбицију да га нечему ми научимо, нити је лечитељ ту да истиче своју намеру да некога излечи“. Оно што је важно, а што у данашње време због захтева за временским оквирима чини се све више недостаје, јесте да и лечитељ мора да оствари самопознавање себе самог као личност јер ће само тако успешно и добро обављати своје активности. Он инсистира да ... ”душа ми упорно прелази на страну доброте у терапијском процесу”. Делује ми да би искрени чин доброте могао више терапијски учинити него било које вештачко, емоционално конторлисано становиште које често одликује „терапија“.

Професор личност објашњава држећи се оног што му је најближе, а то је феноменолошки приступ кроз три слоја: биолошки, социјални и психички. Биолошки слој личности омогућава кретање, сусретање с другим људима и тиме усмерава ка социјалном слоју. Време и простор дефинише као прве репере реалитета с којима се личност сусреће у свом развоју јер „у почетку постоје само осећање и време – тај савез ...пратиће људско постојање читавим његовим током“.

Развој социјалног поља као вид хоминизације људског постојања Професор је проучавао у оквиру породице, школе и улице. По њему, процес развоја се одвија од антропоморфног доживљаја себе у биолошкој равни, преко традиције, васпитања и субјективитета. И поново наглашава оно што и сама сматрам веома важним за развој детета – а то је процес образовања и васпитања, који су и претече наших психотерапијских ангажовања. Васпитавањем се увек учи о себи самима, а образовањем се обавезујемо да ћемо се у складу с васпитањем и понашати. Зато мислим да је Доситејева награда за животно дело отишла у најбоље руке – човеку који спаја душу, образовање и науку.

Оно што издваја Професора од других лекара, научника је то што често прибегава песнички одређеним фразама у објашњењу научних чињеница па фазе развоја назива бебство, бајковито доба и др. Своје размишљање о нагонима врло лепо дефинише кроз постојање три групе нагонских потреба: она да се буде на сигурном и удобном, да се буде **Неко** неком ко је и њему **Неко**, да бира из слободе и да сам буде одабран из слободе другог. Опис нагона завршава с **УСПЧ** – нови акроним од **урођене специфичне потребе човека** које су по њему – говор, етичност, естетичност, креативност и

слободна воља човека, а које су остваривање нагонских тежњи у заједници.
(из књиге *Волети али како – основе савремене психотерапије*)

Позивајући се на дефиницију професорке Невенке Тадић да су осећања очовечени сокови људске психе, а осећајност замајац читавог процеса људских тежњи за самоусавршавањем, професор Бојанин спроводи анализу у својим делима најкомпликованијих и најтананијих осећања као што су осећања стида, љубави, мрзовоље, досаде, обести, мржње, уплашености, стрепње, достојанства, сујете.

У есеју – Ментална хигијена или „цивилна контрола стручности“ у психијатрији или ван ње наводи шта је неопходно да би се пацијенту помогло (заправо даје одговор на питање шта пацијенти желе?): пацијенти желе да буду сигурни у то да их је неко разумео, да их неко поштује, омогућавајући им слободу бирања; да им пружи понашање усклађено с врлинама. Елиот је казао да је први услов доброте нешто волети, а други нешто поштовати; Бекон сматра да је склоност ка доброту утиснута у људску природу и то у толикој мери да, уколико се не читује према људима, читаваће се према другим живим бићима. Хоћемо ли да дела буду добра, мора најпре човек који их чини да буде добар и смиран, јер одатле где нема ништа добро, не може ништа добро ни изаћи (Лутхер).

У изградњи сопствене аутономије, а само аутономни и самосвени корисни смо и себи и другима, сваки васпитни став који је наметнут може довести дете у ситуацију сопственог доживљаја као „угроженог субјекта“ чиме се однос деце и одраслих доводи у фазу општег неразумевања где обично настрада онај слабији. С тим у вези, Бојанин закључује: „очигледно је да су родитељи неспремни да разумеју своју децу, као и да деца нису научила било кога да разумеју, па ни своје родитеље“. И шта се нуди у оваквој ситуацији? По њему, човек као биће истинитости и праведности, захтева неговање, од најранијих дана „у себи своје истине, које су увек опште, сталне и непроменљиве без обзира на одоре у које их одевају“. И предлаже: истину о одбрани живота, истину о смислу за којим трагамо и истину о стваралачком раду. „То је начин да се човек одупре наметању бесмисла сопственог постојања као и да се брани сталним захтевом за самоусавршавањем“.

Говорећи о научном у психијатрији у својој књизи *Велика забуна или криза психијатријске мисли*, Професор сматра да се знање које се стекне науком, пре свега, сагледава као моћ над другим и над природом, а да се

заборавља да је наука људски дар и да су јој границе докле досеже људско у нама. Професор Бојанин сматра да је на међусобном путу разумевања неопходно превазићи проблеме које носи са собом потреба за строгом научношћу, потреба за верношћу идеји водилји, чиме се обезбеђује доживљај припадности одређеној групи, друштвеном статусу, потребом за потврђивањем личних уверења. Због тога наводи да је „храброст за то да знам да не знам, да не могу, да не разумем, при чему се не губи даља радозналост, не спаруши самопоштовање, не пада у панични страх и увек остаје усправно, што је дато само мудром и храбром...чиме испуњавамо садржину свакодневице“

Професор Бојанин предлаже основна правила којих би требало да се придржавају сви који су ангажовани у заштити менталног здравља појединаца. Он сматра да се не треба обавезивати ни једној школи или идеологији већ промовисању личне мисаоности и сопственог проучавања. Комуникацију с пацијентима види као борбу за истином и човечношћу, а усавршавање прошлости и слушање савременика као императиве професионалног усавршавања. Обављање било које медицинске праксе, а чини се посебно психјатријске, блиско је повезано с етиком, а очување етичности неопходно је у сваком тренутку нашег личног деловања.

Ево и једног занимљивог цитата из књиге *”Волети али како – основе савремене психотерапије“*: „нема завршних сазнања ни о чему, а посебно не о човеку, о појединцу с којим радимо, или с којим смо радили, а никада не знамо да ли је оно узајамно, тихо удаљавање између терапеута и субјекта у третману заиста крај једне драме, чијем смо разрешењу допринели“.

Менторство проф. Бојанина је извршило ослобађајући утицај на мене. Поред других научника, професора, колега који су вршили и врше утицај на моје професионално напредовање, он је подстицао систематично преиспитивање, знатижељу и промишљање, али најважније од свега је што ми је давао подстрека да оспиравам постојећа убеђења; открио ми је поверење у властиту способност за самостално мишљење (размишљање).

Професор Бојанин је писао да сваки човек има по неку мудрост, а међу многим људима увек се јави по неки мудри човек. Мера менталног здравља је склоност проналажења доброг у свему. И зато је Доситејева награда отишла у праве руке. Како Ленг наводи „морамо наставити да се пробијамо кроз своју пометњу, да упорно настојимо да будемо човечни“ .

Када смо у Институту за ментално здравље отворали нашу Дневну болницу за децу која је намењена за лечење најтеже оболеле мале деце и коју смо именовали по Светомиру Бојанину он нам се захвалио речима... ”Захваљујем Вам се што сте пристали да мој стручни рад и моју личност уградите у свој стручни идентитет кроз време...Ви сте мени овим дали један орден који је сачињен од времена. Негде тамо кад нас, који смо сада овде, у овој сали, више не буде, говориће се да је, на пример, неко заказао да води своје дете на лечење у Дневну болницу Бојанин. Овим остајемо у знатно дужем сећању него што су она породична, и сећања наших пријатеља, и то у сећањима везаним за текуће проблеме датог, живог постојања људи, са којима се ми нећемо ни познавати. Овај орден се не може загубити нигде у фијокама ни продавати на бунџаку, ако затреба. И тако, ја имам доживљај да смо овога тренутка сви ми који имамо умешане прсте у ову свечаност, тренутак светлости наше културе у овој тмини што нас опседа.”

Уверена сам да вредности доброте и просветитељства које нам је Доситеј утемељио, професор Бојанин чува, негује и са пуно љубави преноси младим нараштајима. Завршавам речима професора Бојанина које најбоље говоре о њему: „Тамо где љубав истиче из нас, насељавају се незнања. Љубав је суштина људског постојања, његов супстрат који то постојање омогућава“.

Београд, 09.02.2020.

Проф. др Милица Пејовић Милованчевић
Директор Института за ментално здравље